

**NOVIM USTAVNIM
RJEŠENJIMA
TREBA ZAUSTAVITI
PADANJE
ENTUZIJAZMA
IMAMA U RADU
ZA DOBROBIT
ZAJEDNICE**

Husein HODŽIĆ

Riječ čim postane javna prestaje biti vlasništvo onoga ko ju je izgovorio, postaje svojina svih. Kao takva osuđena je na stigmatizaciju tipa za i protiv čovjeka ili sistema. Takvu percepciju zadobija zbog već formiranih grupacija i njihovih normiranih pravila. Nažalost, najčešće zbog trenutnog raspoloženja samog čitatelja. Poznata je psihološka teza: čovjek najčešće percipira aktuelnost sukladno trenutačnom raspoloženju i ambijentu. Banalnim jezikom rečeno, neće isto reagirati zdrav i sit bogataš u udobnom domu i siromah sa kakvom bolešću u malom i zapuštenom kućerku, ma da se o čemu radilo. Stoga se uzdam da ovaj moj osvrt neće biti izvrnut stigmatizaciji, da neće biti tretiran kao podrška, kao optužba protiv bilo koga, ili pogotovu kao iskaz ličnog. Dakle, samo je pokušaj izreći i ne iscrpiti zadatu temu "Ustavna pozicija imama unutar Islamske zajednice". Ne znam precizno šta je cilj ovog foruma, niti u šta će se koristiti, stoga molim čitatelje da ne zamjere ako štogod bude nespretno rečeno, moleći ih s poštovanjem da ovaj tekst ne shvataju u duhu dnevno-političke filozofije.

Islamska zajednica je zajednica koja svoj legalitet crpi iz izvora Islama, Kur'ana i hadisa, koja se nadahnjuje neponovljivim konceptom organiziranja društva kakvo je bilo najčasnije društvo, društvo Poslanikovo u Medini. Tokom povijesti Islama zabilježeno je nekoliko konceptata organiziranja zajednice zavisno od ukupnog društveno-političkog konteksta, imperijalnih, totalitarnih, monarhijskih, državnih i inih sistema vladavine. Organizacija vjerskog života na tlu Bosne i Hercegovine u vrijeme osmanske carevine realizirana je uglavnom kroz postojeće vakufe, uz svesrdnu podršku vladajućeg sistema ili uz svesrdnu podršku samih džemata. Na temelju vakufnama (pravnog akta ovjerenog pred šerijatskim sudom) pozicija imama bila je jasno definirana, sve njegove obaveze i sva njegova prava. U Vakufnama nalazimo da su funkcije imama, muallima i hatiba bile odvojene i odvojeno su tretirane. Imami, muallimi i hatibi, prema tekstovima dostupnih vakufnama nisu bili obavezni organizirati, realizirati i snositi posljedice bilo koje društvene aktivnosti, bilo da je riječ o socijalnim, političkim ili kulturnim programima. Te poslove koji su danas značajno zastupljeni u aktivnostima naših imama radili su drugi službenici, institucije ili sama država. Hvala Bogu da je bilo imama koji su čineći dobro prelazili

"granice" propisanih obaveza. Sustavnopravnim problemom organiziranja Islamska zajednica BiH, poznata je činjenica, se suočila dolaskom Austrougarske, potom u vrijeme Kraljevine SHS, a netom i Socijalističke Jugoslavije. Put kojim je prošla Islamska zajednica posljednjih 130 godina je najčešće uvjetovan državnim uređenjem i voljom zakonodavca. Stoga ćemo u postdejtonskoj BiH, budući da Evropljani na ovaj ili onaj način uvjetuju državno uređenje, najviše rješenja crpiti upravo iz vremena Austrougarske uprave. Jednostavnije rečeno, tražit ćemo rješenja na pitanje kako opstati, rjeđe kao religijska više kao nacionalna skupina.

Vjerovatno bi trenutačna iskušenja bila kud ikamo lakša da se opredijelimo samo na prefiks religijske zajednice. Hvala Bogu, sve dok imamo toliko znakova srednjovjekovne Bosne i onih iz perioda Osmanske carevine oko sebe, to se neće desiti. Vrlo važnu ulogu u tom procesu odupiranja samozaboravu, bez sumnje, imaju imami. Gledano iz trenutačnog političkog ugla, mogli bismo reći i presudnu. Stoga je, kako to sugerira veliki Gazali, od presudnog značaja očuvati jedinstvo i kompaktnost Islamske zajednice (vjernika). (Naime, Gazali citira hadis u kojem se prijete džehenemskom kaznom od 50 000 godina onome koji kaže da je fakih slagao.)

Budući da Islamska zajednica nije zajednica imama, niti to po bilo kojem osnovu može biti, već zajednica svih vjernika i onih koji su krajnje revnosni u obavljanju ibadeta i onih koje možemo svrstati u kategoriju velikih grješnika, to logično proizilazi da sve te skupine moraju biti legitimno tretirane i zastupljene u odgovarajućim, odnosno njima pripadajućim (po osobinama, stručnosti, prirođenosti osobina i stečenih navika) tijelima i organima Islamske zajednice.

Usuđujem se reći da ne bih imao ništa protiv da u Saboru, najvišem zakonodavnom tijelu Islamske zajednice bude i više od dvije trećine sabornika koji nisu imami. Na taj način osiguravamo mogućnost da se i drugi vjernici, naša braća i sestre identificiraju i odlučuju o i u svojoj Islamskoj zajednici, s tim da budu na najneposredniji način aktivirani u tijela i na funkcije u islamskoj zajednici, te da osnovni moto njihova angažmana u IZ bude dokazana gorljivost za islam i ummet, a ne da budu birani zbog partijskog ranga ili političkog uticaja i rejtinga.

To ne kažem samo zbog činjenice da Islamska zajednica u svim manjim sredinama

egzistira isključivo od članarine (izuzetak su možda tri-četiri veća grada u BiH) već iz potrebe realiziranja pravde i pravičnosti, odnosno odgovornosti i prava. Kada smo kod ove konstatacije, ističem da u budućnosti treba težiti ka potpunom napuštanju i zamjeni tog tipa finansiranja koji na neki način u praksi okiva samostalnost i dostojanstvo ummeta i islama. U iznesenim zaključcima skoro da se ne uočava nikakva pozicija imama.

Naši imami su svjesni svega rečenog i stoga su spremni podrediti lični interes pred općim. Novim ustavnim rješenjima treba zaustaviti padanje gorljivosti i entuzijazma imama u radu za dobrobit zajednice. Ni ustav Islamske zajednice skoro da više ne govori o njihovim pravima, ali i ne precizira njihov angažman na društvenom polju djelovanja (aktivnosti koje su tiču nacije, države, pozicije sunarodnjaka, kulturne i druge, što naši imami hvala Bogu rade). Navedene su tek dvije ili tri opće obaveze, tipa da je imam po položaju član džematskog odbora (koji nije pravno lice). Dakle, opet obaveza. A kako sve zakone, jer su ljudski, život za tri dana derogira, to je onda teško iz sadašnjeg Ustava IZ crpiti bilo kakve ozbiljne zaključke, pogotovo kad se zna da je taj Ustav u vrijeme okrutnog, socijalističkog režima donesen samo da bi imami imali zakonsko pokriće za rad u džematima.

Uz razumijevanje da je naša domovina još uvijek izložena raznim nasrtajima političkog, javnog, kulturološkog, vjerskog, civilizacijskog redefiniranja umjesto analize onoga što je bilo i prošlo, čini mi se mnogo svrsishodnije ovdje iznijeti konkretne prijedloge zaštite digniteta, uloge i pozicije imama. Imajući na umu da mi Bošnjaci težimo i želimo biti nezavisna država, odnosno da mi pripadnici Islamske zajednice želimo potpunu autonomiju kako od države tako i od svih drugih vidova nasrtaja, nameće mi se kao rješenje koncept slobodnog i odgovornog organiziranja sistema uprave kakav je bio u Osman-skom carstvu. Poznato je da je Osmanska imperija počela stagnirati onda kada je narušen koncept trouglaste odgovornosti. Sultan je bio podređen šejhu-l-islam, šejhu-l-islam vrhovnom kadiji, a kadija sultanu.

U tom smislu, bez zadržke želim istaći kako prava i obaveze koje ima reisu-l-ulema u potpunosti podržavam: reisu-l-ulema imenuje glavne imame, muftije i preko njih se realiziraju svi važni poslovi unutar Islamske zajednice. Dakle, reisu-l-ulema ima mandat izvršne vla-

sti unutar Islamske zajednice, mandat zakonodavne vlasti, logično je, ima Sabor i njegova tijela, ali da to bude bez uplitanja izvršne vlasti kao što je sada česta praksa.

Sugeriram kako bi onu treću polugu u svojim rukama trebali imati imami. Kako bismo zaista vratili dostojanstvo našim imamima čini mi se neophodnim redefinirati Udruženje Ilmijje, koje će biti ravnopravan partner najvećim zakonodavnim i izvršnim tijelima IZ-e. Ne samo da bi kroz samostalno udruženje imama imali mogućnost zaštite prava koja im pripadaju u džamatu ili Medžlisu već bi u mnogo čemu mogli adekvatno i autoritativno artikulirati stavove islama o događajima i pojavama u našem društvu, koje možda, zbog društveno-političkog konteksta ne može izreći niti reisu-l-ulema, niti muftije. Na taj način učinili bismo Islamsku zajednicu dijaloškom (oni koji donose odluke i oni koji ih realiziraju). Ako se smijem u ovako ozbiljnoj temi poslužiti vlastitim iskustvom mogu reći, premda sam bio i glavni imam, da bi na taj način imami kao kolektiv imali mehanizam zaštite od eventualne samovolje glavnog imama ili drugih visokih funkcionera IZ, bez obzira ko su oni, jer vrijeme je ozbiljno i pred budućim generacijama se ne možemo odnositi neodgovorno pa tako važno pitanje prepuštati osobnosti bilo koje ličnosti.

(Da ne budem pogrešno shvaćen, ovdje ne aludiram ni na koga iz okruženja gdje radim). Stambeno pitanje imama, zdravstveno i penzijsko osiguranje su već čitavo stoljeće gorući problem.

Imami poklone svoj život u radu za zajednicu, kad onemoćaju i ostare, onda se nađu na početku poput 18-ogodišnjaka, gdje useliti, praviti kuću itd. Jačom organizacijom Udruženja Ilmijje preduprijedili bismo i pojave, kojih nažalost ima, da jedan imam iskoristi privilegije kod općinskih, kantonalnih i drugih vlasti u tom smislu. Isto tako prisutna je regionalna i teritorijalna šarolikost i (ne)privilegovanost kod imama, gdje primjera radi jedni imaju mogućnost čak i besplatne rekreacije a neki na drugoj strani i mjesecima čekaju da im se isplati naknada za rad. Jasno je uočljiva pojava razlike statusa imama u onim sredinama gdje su Bošnjaci na vlasti i onim gdje su potpuna manjina poput Livna, Duvna, Trebinja, Foče, Bratunca itd.

Mnogo je teže raditi kad je vlast protiv imama već kad je uz imama i Islamsku zajednicu. Ponekad, braneći stavove islama i imovinu

Islamske zajednice, imami na područjima gdje u vlasti nema Bošnjaka dolaze u poziciju životne ugroženosti. Bez sumnje, rad u takvim sredinama i iz pozicije imama značajno utječe na zdravlje ljudi. Neki imami bi zbog toga trebali imati privilegiju, možda beneficiranog radnog staža ili garanciju poslodavca, kolega (u svakom slučaju Institucije) da će mu porodica u slučaju naprasne smrti biti situirana. Neutaživo teško boli spoznaja da porodica nekog našeg kolege koji je preselio ovisi o bilo čijoj milosti. Još je teže ne moći im pomoći. Mislim da je do kraja i do bola ponižavajuća inicijativa Predsjedništva Udruženja ilmije da se na trenu na prosjački način ponegdje i od niske plate imama odbija minimalnih jedan posto od ličnog dohotka za penzionisane imame, što opet sve govori o dnu dna socijalnog statusa penzionisanog imama.

Stoga bi, po mom mišljenju, ni časa ne časeći trebalo redefinirati Udruženje Ilmije koje će ozbiljno i objektivno analizirati sve trenutačne pozicije imama (zavisno od političke sredine u kojoj rade, uvjeta rada, mogućnosti normalnog

djelovanja, normiranja radnog vremena, novčane i društvene satisfakcije itd..) usuglasiti potrebe, izraditi novi sindikalni Statut koji će dostaviti poslodavcu, odnosno Islamskoj zajednici u BiH, a ne kako to neki zagovaraju aktuelnim državnim vlastima.

Imami bi trebali i morali biti po svemu drugačiji od državnih službenika, jer je činjenica da su imami vjerski obrazovani ljudi i da je prirodno očekivati da je najviše energije u očuvanja moralnih načela islama upravo kod njih, te se stoga nameće zaključak kako bi oni zapravo morali biti institucionalizirani moralni korektiv svih društvenih kretanja. Bilo bi možda dobro kao temu za razmišljanje predložiti da samostalno, dakle redefinirano Udruženje Ilmije, kako bismo se unaprijed zaštitili od utjecaja bilo koje partije stranke ili politike, ima presudnu ulogu u izboru Reisu-l-uleme. Ne sumnjam uopće da imami ne bi iznašli najbolja rješenja kada bi se realiziralo niz objektivnih i tematski pripremljenih sastanaka o ovoj temi.